

ETHICA • FÖR DIG SOM SNART ELLER NYSS FÅTT RÖSTRÄTT

RÖSTA. VÄNTA. UPPREPA?

*En orättvist rolig guide till valcirkus, ansvarsflykt och den märkliga idén
att makten borde lämna kvitto*

Valcirkusen: rösten är verklig. Föreställningen är frivillig att applådera.

Lars-Gunnar Johansson • Version 2.0 • augusti 2026

Du som snart eller nyss fått rösträtt

En sextonåring som ännu inte får rösta, en nittonåring som gör det för första gången och en tjugofemåring med jobb, hyra och kanske barn är inte samma sorts "ungdom". Det de har gemensamt är att de ska leva länge med beslut som ofta presenteras på femton sekunder och förklaras på fyrahundra sidor när något går fel.

Den här pamfletten tänker därför inte kalla dig framtiden och sedan be dig ta en kölapp tills framtiden får en handläggare. Den börjar i nutid: med den första rösten, den första skatten, det första myndighetsbrevet som ingen människa tycks ha skrivit och den första insikten att ett beslut kan vara allas ansvar ända tills någon frågar vem som faktiskt beställde det.

Fria val, rättigheter och fredliga maktskiften är värda att försvara. Samtidigt får ett demokratiskt system kritiseras när partiloyalitet blir viktigare än sakfrågan, när löften saknar mått och när misslyckanden omvandlas till historiska lärprocesser med ny logotyp. Båda tankarna rymms i samma huvud. Det är själva poängen med ett huvud.

LÄSREGEL Satiren slår uppåt mot maktspråk, prestige och ansvarsflykt. Den slår inte mot väljare, tjänstemän, vårdpersonal, lärare, soldater eller människor som redan lever med konsekvenserna.

Så läser du boken

Varje del försöker göra fyra saker, men inte alltid i samma ordning: ge dig en scen du känner igen, en mening att skratta åt, en uppgift som går att kontrollera och en fråga du kan använda. Först när frågorna blivit tydliga presenteras bokens reformförslag som ett möjligt svar. Ett förslag ska förtjäna sin entré; det ska inte springa in på scenen före problemet och börja dela ut broschyrer.

INGEN REKRYTERINGSBROSCHYR Du behöver inte hålla med om reformförslaget. Du ska kunna förstå det, jämföra det med andra vägar och se vad som skulle få även författaren att ändra sig.

Innehåll

AKT I • RÖSTEN ÄR VERKLIG

1. Välkommen till valcirkusen	4
-------------------------------	---

AKT II • SEDAN BÖRJAR VÄNTAN

2. Paketet du måste köpa öppnat	6
---------------------------------	---

3. Löftesfabriken	8
-------------------	---

4. Ansvarspotatisen	10
---------------------	----

AKT III • NÄR DIMMAN KOSTAR

5. Ideologin som Instagramfilter	12
----------------------------------	----

6. Välfärdens escape room	14
---------------------------	----

7. Brandsläckaren efter branden	16
---------------------------------	----

AKT IV • ETT KVITTO PÅ MAKTEN

8. AI-praktikanten som aldrig sover	18
-------------------------------------	----

9. ETHICA utan frälsningsmusik	20
--------------------------------	----

AKT V • MONSTERTESTET

10. Monstertestet	22
-------------------	----

Du som snart eller nyss fått rösträtt	2
---------------------------------------	---

Källor och kontrollspår	25
-------------------------	----

SNABBSPÅR Fem minuter: kapitel 1, 4 och slutsidan. En kvart: lägg till 6 och 9. En hel kväll: svensk administration hinner redan boka ett samverkansmöte.

1. Välkommen till valcirkusen

Valdagen fungerar. Frågan är varför medborgaren går från huvudperson till publik redan på måndagen.

Söndag 18.42: du har just röstat

Du går ut från vallokalen med ett kuvert mindre och ett märkligt stort ord i kroppen: medborgare. Ingen frågade efter följare, examen eller om du kunde redogöra för hela statsbudgeten. Rösten räknas ändå. Det är demokratins vackraste praktiska idé: makt kan flyttas fredligt av människor som tycker olika och fortfarande måste stå bredvid varandra i kön till kaffe.

Valcirkusen efter applåden.

Den 13 september 2026 väljer Sverige riksdag, regioner och kommuner. Mer än 8,6 miljoner människor har rösträtt i något av valen.[2] Valmyndigheten hade den 24 augusti registrerat 165 partier i riksdagsvalet, 173 i regionvalen och 380 i kommunvalen, sammanlagt 416 unika partier; siffrorna kunde fortfarande ändras innan alla beslut var slutliga.[3] Demokratin lider alltså inte brist på

skyltar. Den lider snarare av att varje skylt lovar en väg genom samma verklighet.

Måndag 08.03: publikplatsen återlämnas

Efter valet fortsätter besluten varje vecka, pengarna varje dag och konsekvenserna ibland i årtionden. Ändå kommer den stora kontrollpunkten först när nästa valrörelse redan hunnit byta ämne flera gånger. Partier behövs för att samla idéer, kandidater och majoriteter. Men när partiet blir viktigare än sakfrågan och kompromissen viktigare än kvittot blir väljaren suverän i ett dygn och kundtjänstgörande resten av mandatperioden.

PÅ REN SVENSKA Valrörelsen är den enda produktanslag där konkurrerande företag säljer helt olika framtider, bildar gemensamt driftbolag efteråt och hänvisar garantiärendet till världsläget.

Riksdagen och staten betalar omkring 548 miljoner kronor om året i partistöd, och partierna bestämmer i stor utsträckning själva hur stödet används.[7] Det är inte bevis för att demokratin är köpt. Det är ett skäl att kräva att den offentligt finansierade kampanjmaskinen också lämnar en begriplig redovisning av vad löftena blev.

INVÄNDNINGEN SOM STÅR KVAR Politik kräver lag, budget och kompromiss. Om varje fråga bryts loss kan helheten falla sönder. Sant. Därför måste bättre sakgranskning visa beroenden och målkonflikter - inte låtsas att varje fråga bor ensam.

2. Paketet du måste köpa öppnat

Valsedeln är kort. Köpevillkoren omfattar bostad, försvar, klimat, skatt och en koalition som ännu inte har hänt.

Paketvalet: tydlig framsida, mikroskopisk innehållsförteckning.

Du gillar bostäderna men inte resten av matkassen

Du röstar kanske på ett parti för bostadspolitiken men får samtidigt dess skatter, syn på försvaret, klimatet, skolan och vilka andra partier som går att samarbeta med. Det är mer som att välja matkasse än maträtt: du får välja kock, men efter leveransen förklarar kocken att broccolin var nödvändig för regeringsunderlaget.

Detta är inte ett tekniskt fel. Representativ demokrati kräver sammanvägning. Men paketet gör mandatet suddigt. Om tre partier lovar olika saker och sedan kompromissar kan slutresultatet vara rimligt utan att någon väljare uttryckligen bad om det. Just därför

borde eftervalsfrågan vara tydligare: Vad ändrades, varför, till vilket pris och vem försvarar nu det nya beslutet?

Personrösten flyttar en stol, inte hela konferensrummet

Du kan personrösta, och det spelar roll. Men en personvald ledamot arbetar fortfarande bland utskott, partigrupper, budgettramar och majoriteter. Lagdisciplin kan vara det som gör en regering handlingskraftig. Samma disciplin kan också förvandla omdöme till en påkostad knapptryckarfingerövning. Väljaren borde därför kunna se när ledamoten röstade med övertygelse, när laget krävde kompromiss och vem som äger följden.

FEM FRÅGOR SOM ÖPPNAR PAKETET Vilket problem ska lösas? Vad kostar hela paketet? Vad trängs undan? Vem ansvarar? Vad händer om resultatet uteblir?

Det betyder inte folkomröstning om varje skruv. Representanter behövs för lagstiftning och löpande budget. Men ju dyrare, längre eller mer rättighetsingripande ett beslut är, desto sämre är argumentet att medborgaren ska nöja sig med slogan, porträtt och öppet köp om fyra år.

MEN ÖNSKELISTAN DÅ? Om besluten delas upp för mycket kan vi samtidigt beställa lägre skatt, högre utgifter och noll målkonflikter. Därför måste varje sakpaket visa den gemensamma budgeten och vilka andra löften som inte ryms.

3. Löftesfabriken

Stärka. Säkerställa. Kraftsamla. Tre ord som kan bära en miljard utan att avslöja vart den ska.

Ett klipp på femton sekunder

Telefonen visar en politiker som ska stärka tryggheten. Klippet är slut innan du hinner fråga tryggare för vem, jämfört med när och med vilken åtgärd. Det är inte nödvändigtvis lögn. Det är ett löfte byggt för att kännas innan det behöver betyda något.

Löftesfabriken producerar framtid på löpande band.

Ett användbart vallöfte behöver vara tydligt nog att kunna misslyckas. "Kortare köer" måste säga vilken kö, från vilken nivå och utan att den svåraste patienten sorteras bort. "Fler i arbete" måste säga vilka grupper, vilken tidsperiod och vad som räknas. När en reform heter kraftsamling bör medborgaren alltid kontrollera om kraften hamnade i verksamheten eller i möteskalendern.

Löftesöversättaren: från kampanjord till ett löfte som går att reklamera.

Testa ett vallöfte på sextio sekunder

Sök efter ett startvärde, ett slutvärde, ett datum, en total kostnad och en ansvarig person. Saknas allt fem är det sannolikt inte en plan utan varm luft med pressekreterare. Saknas ett eller två kan löftet fortfarande vara seriöst, men då vet du exakt vad du ska fråga om.

Statsbudgeten förbereds mer än ett år i förväg.[6] Det är rimligt; en stat är inte en Swish-förfrågan. Men kostnaden är större än anslaget: personal ska finnas, system ändras, kommuner tolka och annat arbete skjutas åt sidan. Den verkliga prislappen dyker ofta upp över flera budgetar, ungefär som en prenumeration som var billig första månaden.

MÄTNINGENS EGEN CLOWNNÄSA Ett mått kan manipuleras. När siffran blir viktig börjar organisationen ibland optimera siffran i stället för verkligheten. Därför behövs flera mått, människors erfarenheter och en granskare som inte skrev kampanjbladet.

4. Ansvarspotatisen

När satsningen lyckas står alla på scenen. När den misslyckas visar det sig att Sverige styrdes av ett världsläge och en process.

Före beslutet finns alltid en ansvarig

Före beslutet finns minister, ordförande, reformnamn och en bild där alla pekar på samma pärm. Efter ett dåligt utfall finns "ett komplext ansvarsförhållande". Kommunen hänvisar till regionen, regionen till staten, staten till myndigheten och myndigheten till ett uppdrag skrivet av någon som numera arbetar med strategisk samordning på annan ort.

Ansvarspotatisen är varm nog att märkas och lätt nog att kasta vidare.

Sverige är faktiskt komplext. Självstyre, oberoende domstolar, myndigheters ansvar och professionellt omdöme skyddar oss mot politisk detaljstyrning. Ingen minister ska beställa en diagnos eller dom. Men samma skydd får inte användas som dimridå för den som satte mål, gav resurser, skrev lagen och beslutade att fortsätta trots varningar.

SVENSK MOBILTÄCKNING Ansvar finns enligt avtalet överallt. Just när du behöver det försvinner staplarna.

Tre namn på kvittot

Varje större beslut behöver tre synliga namn: den politiker som beställde och finansierade, den som leder genomförandet och den oberoende granskare som mäter resultatet. Ingen ska ensam få föreslå, utföra, mäta och godkänna sitt eget arbete. Det är inte hårdare än vad vi kräver av en elev som redovisar ett grupparbete.

Beslutskvittot: problem, pris, ägare och stopp.

Ansvar är inte samma sak som automatisk skuld. Ett hederligt försök som redovisades öppet och stoppades i tid är något annat än slarv, mörkläggning eller bedrägeri. Men ett politiskt beslut är ett kontrakt mellan den som fattar det och dem som får leva med följderna. Prestige får aldrig göra kontraktet osynligt.

En kompromiss behöver inte vara ett svek. Ibland är den det enda vuxna svaret när ingen fått egen majoritet. Men då ska partierna inte spela upp sina gamla kampanjfilmer som om ingenting ändrats. De bör publicera en gemensam ändringslista: detta lovade vi, detta gav vi upp, detta fick vi i stället och denna person svarar för resultatet. Förhandlingen kan vara hemlig medan den pågår. Kvittot kan inte vara det för alltid.

DEN OBEKVÄMA GRÄNSEN Grovt vilseledande underlag, dolda intressen eller förfalskad uppföljning ska kunna leda till avsättning genom tydliga rättsliga regler. Ett dåligt utfall i sig räcker inte. Beviskrav och rätt att försvara sig skyddar både demokratin och den anklagade.

5. Ideologin som Instagramfilter

Alla stora ideologier har hittat något verkligt. Problemet börjar när varje ny brand måste passa det gamla filtret.

Samma bostadsbrist, fyra färdiga svar

En person ser för få marknadslösningar. En annan ser för lite offentlig styrning. En tredje ser klimat och markanvändning. En fjärde ser ordning, regler eller migration. Alla kan ha upptäckt en viktig del. Problemet uppstår när förklaringen blir identitet och varje motuppgift känns som ett personangrepp.

Fyra filter, en rykande brödrost och fortfarande ingen som dragit ur kontakten.

Politisk debatt blir då en verktygsmässa där varje monter bara säljer hammare. Den som ändrar sig anklagas för svaghet, medan den som upprepar samma lösning efter tre misslyckanden kallas principfast. Det är ett dyrt sätt att upprätthålla en personlig varumärkesplattform.

BRÖDROSTPROVET Ideologisk dogmatism är att stå framför en brinnande brödrost och hålla ett fyrtiofemminutersanförande om vem som historiskt äger köket.

Vad skulle få dig att ändra dig?

Politik utan värderingar vore bara bokföring. Frihet, trygghet, jämlikhet och miljö kan peka åt olika håll även när alla är överens om fakta. Men varje konkret metod bör svara på en enkel fråga: vilket resultat, vilken bieffekt eller vilken erfarenhet skulle få dig att byta väg?

Den som föreslår hårdare straff kan ange brottsmått och bieffekter. Den som föreslår bidrag kan säga när beteendet ska ha förändrats. Den som vill privatisera eller återta verksamhet kan jämföra kvalitet, kostnad och makt. Passionen får vara kvar. Den behöver bara sluta bära skyddsväst mot verkligheten.

Det svåraste ordet i en valrörelse är därför kanske inte "vision" utan "om". Om hyrorna inte sjunker. Om utsläppen flyttar utomlands. Om fler poliser inte ger fler uppklarade brott. Ett hederligt parti berättar i förväg vad det gör då. Ett ohederligt parti byter bakgrundsbild, döper om reformen och meddelar att genomförandet nu går in i en ny fas. Sverige har aldrig saknat faser. Vi har ibland saknat utgångar.

INGEN CENTRAL SANNINGSMASKIN Även evidens kan väljas ideologiskt. Frågan, tidsgränsen och måttet påverkar svaret. Därför behövs öppna antaganden, flera förklaringar och rätt att skriva en minoritetsrapport.

6. Välfärdens escape room

Du har ett liv. Organisationen har verksamhetsområden. Gissa vem som får bära kartan mellan dem.

Välfärdens escape room: alla dörrar är öppna, men ingen leder hela vägen.

Nitton år, tre köer och ett brev utan människa

Du har ångest, har lämnat gymnasiet, sover tillfälligt hos en kompis och försöker förstå ett brev om ersättning. Ditt problem är ett liv. Systemets första åtgärd är att dela livet i vård, skola, socialtjänst, bostad, arbetsmarknad och försäkring. Varje del får egen kö, portal och möjlighet att förklara att nästa steg ägs av någon annan.

Gränserna finns av goda skäl. En myndighet ska inte läsa allt om dig bara för att den kan. Professioner måste kunna säga nej till politiska genvägar. Men när ingen ansvarar för helheten flyttas

samordningskostnaden till den människa som redan har minst kraft att bära den.

SYSTEMETS IDEALMEDBORGARE Samhällets samordning fungerar utmärkt så länge du vänligen bara får ett problem åt gången, på kontorstid, med rätt bilaga.

Grönt på skärmen, rött i livet

Verksamheter räknar besök, beslut, väntetid och budget. Måtten behövs. Men en ung person kan få kortare handläggningstid och ändå stå utan vård, bostad eller nästa steg. När aktivitet förväxlas med hjälp kan kontrollpanelen nå grönt medan livet utanför blinkar rött.

En gemensam ingång kan låta dig beskriva problemet en gång, se vem som äger nästa steg och få en begriplig förklaring. AI kan sammanfatta och hitta regler. Men ett systemfel blir inte mänskligare för att felmeddelandet har rundade hörn. Telefon, fysisk hjälp, ombud, språkstöd och en människa med mandat måste finnas kvar.

Det viktigaste är överlämningen. När en verksamhet skickar dig vidare ska nästa mottagare redan veta varför, vad som prövats och vem som följer upp att du faktiskt kom fram. Du ska inte fungera som USB-minne mellan offentliga organisationer. Om ärendet fastnar ska en namngiven samordnare kunna lösa gränstvisten utan att först skapa ett projekt om framtidens gränsöverskridande samverkansförmåga.

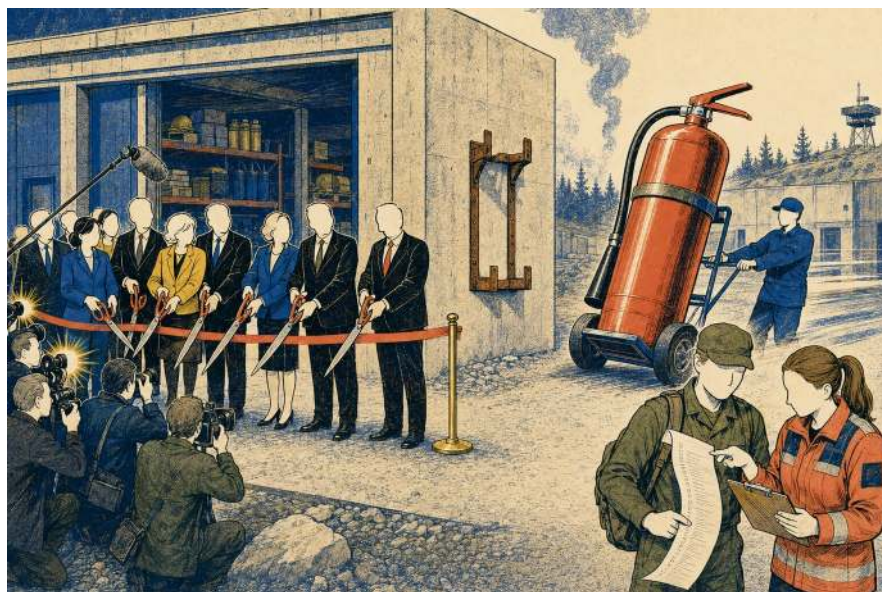
INTEGRITET ÄR INTE ETT TILLÄGG Känsliga uppgifter ska stanna hos den organisation som har rättsligt ansvar och delas bara när det behövs. En gemensam ingång får inte bli en superdatabas eller en ny nationell portvakt.

7. Brandsläckaren efter branden

Sverige kan återköpa det vi nyss sparade bort och samtidigt kalla båda besluten historiska.

En tjuugoåring får ärva brådskan

Den som gör värnplikt eller utbildar sig för civil beredskap i dag har inte fattat besluten som tömde lager och stängde utbildningskapacitet. Ändå är det hennes generation som ska bygga upp förmågan snabbare, under större hot och till högre pris. Besparingen bokfördes då. Brådskan bokförs nu.

Den återinvigda brandsläckaren levereras med expressfrakt och pressfotografer.

Efter kalla kriget var optimismen begriplig och pengar behövdes på andra håll. Den hårda frågan är inte varför Sverige minskade. Den är varför billiga bromsar, lager, anläggningar, övningar och tydliga återtogsplaner fick försvinna så långt att staten nu måste beställa handlingsfrihet med expresseleverans.

EXPRESSMODELLEN Först säljer vi brandsläckaren eftersom huset inte brinner. När röken kommer köper vi en ny och kallar leveransavgiften säkerhetspolitisk handlingskraft.

Två siffror räcker för att förstå tempot

Försvarsanslaget var 143 miljarder kronor 2025, mer än dubbelt mot 2021. Materielbeställningarna hade samtidigt stigit från 92 miljarder 2022 till 244 miljarder 2025.[9] Försvarsbeslutet 2025-2030 tillför över 170 miljarder till militärt och 37,5 miljarder till civilt försvar.[10] Allt detta är inte priset för gamla misstag; mycket är modernisering och stöd till Ukraina. Men tempot visar hur dyrt det blir när tid och reservkapacitet har förbrukats.

Sverige har drygt 64 000 skyddsrum med omkring sju miljoner platser; systemet har aldrig varit tänkt för hela befolkningen.[11] Det gör inte automatiskt planeringen fel. Det gör statens förklaring desto viktigare: vem ska utrymma, vem ska söka skydd, hur fungerar vatten, vård, reservkraft och kommunikation när internet inte gör det? Ett skyddsrumsmärke är ingen magisk runa. Någon måste ha nyckeln och planen.

Beredskap blir verklig först när den övas med det som faktiskt går sönder. Mobilnätet ligger nere. Den ordinarie leverantören svarar inte. Personal saknas och reservkraften räcker kortare än kalkylbladet. En kommun som klarar övningen ska kunna visa det. En som misslyckas ska få pengar, tidsfrist och stöd — men inte möjlighet att ersätta resultatet med formuleringen "värdefulla erfarenheter har dragits" och därefter lägga erfarenheterna i en pdf som ingen öppnar.

KRISEN FÅR INTE SKRIVA OM MORALEN Snabbare beslut kan behövas. Men extra makt måste ha tydligt syfte, loggad användning, oberoende granskning och automatisk sluttid. Annars anländer undantaget i blåljus och stannar som tjänstebil.

HEMLIGHETENS GRÄNS Beredskap kräver säkerhetsskydd. Den kräver också demokratisk minimiinsyn i mål, ansvar, total kostnad, övningsresultat och brister - utan att operativa sårbarheter publiceras.

8. AI-praktikanten som aldrig sover

Den hittar avtalskrocken från 2019 och kan samtidigt uppfinna en paragraf med imponerande självförtroende.

AI-praktikanten gör de tunga lyften. Människan står kvar vid beslutet och nödstoppet.

Före lunch: leta. Efter lunch: leta lite till

En handläggare, inköpare eller tekniker kan lägga timmar på att hitta rätt version av en regel, jämföra anbud eller spåra varför ett krav ändrades. En språkmodell med RAG kan göra grovjobbet: söka i en kontrollerad kunskapsbas, sammanfatta, jämföra och länka tillbaka till källan. RAG är ett bibliotekskort, inte en legitimation.

Med bra stöd kan en liten grupp arbeta snabbare. Administration, schemaläggning, utbildningssimulering, reservdelsprognoser och dokumentjakt kan minska. Men sjuksköterskor, mekaniker, lärare,

soldater och lokala ledare försvinner inte ur behovet bara för att serverhallen fått bättre självförtroende.

PRAKTIKANTREGELN Ge modellen sökuppgiften. Ge den inte statens sigill. Den har läst hela arkivet, glömt att äta lunch och minns ibland en dom som aldrig funnits.

En arbetsdag före och efter AI-stöd

Före: sex dokument öppnas, två versioner är gamla och en bilaga ligger i någon annans inkorg. Efter: systemet visar skillnaden, källan, datumet och sin osäkerhet. Experten kontrollerar. En namngiven människa godkänner eller avslår. Beslut, källa och modellversion loggas så att kedjan kan granskas och rullas tillbaka.

AI får aldrig ensam avslå stöd, ställa diagnos, döma, beställa materiel eller välja militära mål. När modellen är osäker ska den få säga "jag vet inte". Det är en säkerhetsfunktion, inte dålig kundservice.

Varje system behöver därför ett testprotokoll som går att läsa utan doktorsexamen i leverantörens produktnamn. Hur ofta hittar det rätt källa? Vilka grupper drabbas oftare av fel? Vad händer när källorna motsäger varandra? Hur snabbt upptäcks en manipulerad handling? Och vem kan stoppa användningen samma eftermiddag? Om svaren är affärshemligheter har staten köpt en svart låda och fått med svart ansvar på köpet.

DET SOM KAN GÅ FÖRLORAT Automatisering kan skapa beroende, kompetensförlust och leverantörmakt. Därför behövs öppna standarder, flyttbara data, lokalt kontrollerade modeller i känsliga miljöer, manuella reservprocesser och en testad väg ut.

9. ETHICA utan frälsningsmusik

Nu kommer modellen. Om du redan har börjat fråga efter problem, pris, ansvar och stopp har du förstått den viktigaste delen.

ETHICA som verkstad: flera förslag, synliga värdeval, mänskliga beslut och ett stoppreglage.

Fem spelregler, inte en digital frälsare

ETHICA är namnet på ett provbart förslag till demokratiska spelregler. Först definieras problemet med dem som berörs. Sedan visas flera vägar, även att göra mindre eller ingenting. Kostnad, rättigheter, risker och det som trängs undan blir synligt. Behöriga människor fattar beslutet. Utförare gör arbetet. En oberoende granskare visar vad som hände.

Fakta märks som fakta, prognoser som prognoser och värdeval får inte klä ut sig till naturlag. AI får hjälpa till att söka och jämföra. Den får inte välja värdet eller bära ansvaret. Efter en bestämd tid måste

åtgärden fortsätta, ändras, pausas eller avslutas. Demokratin får ett minne som är bättre än nästa valaffisch.

DEN RADIKALA INNOVATIONEN Ett kvitto. Efter årtusenden av statsbyggande når offentlig makt samma servicenivå som en halvbra järnhandel.

Jämför med andra vägar

ETHICA är inte ensam om att vilja fördjupa demokratin. Medborgarråd låter en representativ grupp sätta sig in i svåra frågor. Deltagande budget låter invånare påverka en del av pengarna direkt. Starkare utskott, öppna effektkontrakt och bättre revision kan skärpa dagens system utan att bygga en ny modell. En seriös pilot måste jämföra dessa vägar, inte arrangera en tävling där ETHICA både skriver frågorna och delar ut medaljen.

Börja litet nog att kunna sluta

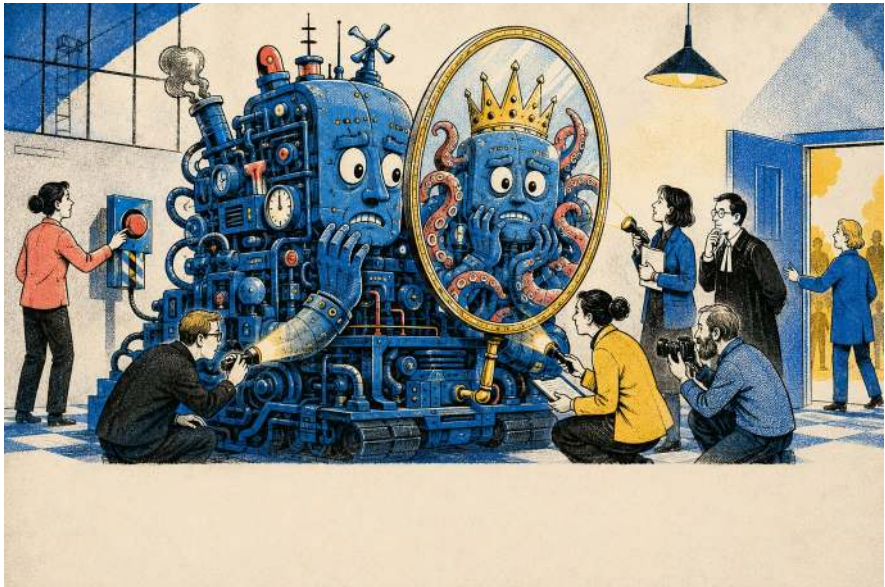
Ett rimligt pilotförsök gäller ett avgränsat problem i en kommun eller myndighet där deltagandet är frivilligt och ordinarie rättigheter ligger fast. Två eller tre åtgärdspaket jämförs öppet. Ansvariga personer namnges. Resultat och klagomål publiceras. Efter ett år avgör en oberoende utvärdering om arbetssättet ska fortsätta, ändras eller stängas.

Före starten skrivs stoppvillkoren. Om deltagandet blir skevt, kostnaden springer, rättigheter försvagas eller vanliga vägar blir sämre ska piloten pausas. Alla data ska kunna lämnas tillbaka eller raderas enligt lag. Ingen leverantör får äga utgången. Och om försöket inte visar tydlig nytta ska det avslutas utan den offentliga sektorns favoritnummer: en permanent tillfällig projektorganisation med jubileumsseminarium.

DET HÄR KAN ETHICA HA FEL OM Modellen kan bli för tung, ge experter för mycket makt och gynna den som har tid och digital vana. Den kan mäta fel saker och göra politiken fegare. De invändningarna får inte lösas bort i samma stycke; de måste prövas mot verkliga pilotresultat.

10. Monstertestet

Ett system som vill granska all annan makt måste börja med att behandla sig självt som möjlig angripare.

Monstertestet: medborgaren måste nå stoppknappen före systemadministratören.

Den nya eliten kan också göra snygga diagram

ETHICA kan skapa precis det den kritiserar: ett nytt prästerskap av jurister, modellbyggare och dataförvaltare som förklarar att makten blivit objektiv eftersom den har en instrumentpanel. Normer kan gömmas i kod, mätbara värden bli större än mänskliga och systemets komplexitet användas som argument för att vanliga människor inte bör röra någonting.

Regeringen kan skylla på modellen, myndigheten på datan och leverantören på affärshemligheten. Medborgaren får ett beslut som är tjugo procent mer förklarligt och hundra procent svårare att

överklaga eftersom ingen erkänner att någon valde värdet. När ett system säger "lita på processen" bör du kontrollera om processen har egen kommunikationsavdelning och ambition att bli permanent.

Fyra lås och en verklig utgång

Rättigheter står över optimeringen. Människor fattar slutbeslut om rätt, pengar, tvång och våld. Granskare ska stå utanför den som genomförde åtgärden. Varje kritisk del måste kunna stängas, bytas eller avvecklas utan att vård, betalningar eller domstolar kollapsar. Mandat löper ut. Data kan flyttas. Manuella reservvägar övas.

Fyra lås på även den nya maskinen.

SJÄLVKRITIK PÅ RIKTIGT Oberoende angriparglag, minoritetsrapporter, öppen incidentlogg och regelbundna avvecklingsprov är inte bilaga 14b. De är kärnan.

Fem frågor att ta med dig

FRÅGA ETT Vad lovas - så tydligt att det kan misslyckas?

FRÅGA TVÅ Vad kostar allt, och vad får mindre pengar eller tid?

FRÅGA TRE Vem har sitt namn på kvittot?

FRÅGA FYRA När vet vi om det fungerade - även för dem som inte rymts i snittet?

FRÅGA FEM Vad händer om resultatet uteblir?

Du behöver inte älska ett parti för att rösta eller hata politiker för att kräva ansvar. Om du har rösträtt: använd den. Om du ännu inte har det kan du fråga, organisera, skriva, granska och vägra låta ett snyggt klipp ersätta en plan. Fria val och rättsstat är golvet. Tätare ansvar, bättre återkoppling och verkliga nödstopp är underhållet.

Källor och kontrollspår

Pamfletten skiljer mellan satir, verifierbara institutionsuppgifter och författarens reformförslag. Uppgifterna nedan kontrollerades mot offentliga källor den 29 augusti 2026. Regeringssidor används för regeringens egna anslags- och beslutsuppgifter; de är inte oberoende utvärderingar av politiken.

- [1] [MUCF: Så tycker unga 2025 - demokrati och viktiga samhällsfrågor.](#)
- [2] [Valmyndigheten: Val 2026 - riksdag, region och kommun.](#)
- [3] [Valmyndigheten: Fler anmälda partier än någonsin deltar i årets val, 24 augusti 2026.](#)
- [4] [Sveriges riksdag: Val till riksdagen.](#)
- [5] [Valmyndigheten: Så fördelas mandaten mellan partierna.](#)
- [6] [Regeringskansliet: Om budgetprocessen.](#)
- [7] [Sveriges riksdag: Partistöd.](#)
- [8] [Kammarkollegiet: Insyn i hur politiska partier finansierar sin verksamhet.](#)
- [9] [Regeringskansliet: Ökad takt i upprustningen av det militära försvaret.](#)
- [10] [Regeringskansliet: Försvarsbeslutet 2025-2030.](#)
- [11] [Myndigheten för civilt försvar: Bra att veta om skyddsrum.](#)
- [12] [Myndigheten för civilt försvar: Frågor och svar om skyddsrum för fastighetsägare.](#)

Vad texten inte påstår

Den påstår inte att svenska val är illegitima, att partier saknar funktion eller att alla politiker är likadana. Den påstår inte att mätning löser värdekonflikter, att AI ska styra eller att ETHICA är färdigt. Den prövar en enklare tanke: även en stark demokrati kan behöva tätare återkoppling, synligare ansvar och en möjlighet att säga "detta fungerade inte, därför ändrar vi oss".

SISTA KONTROLLFRÅGAN Kan du efter ett större beslut se vad som lovades, vad det kostade, vem som ansvarade, vad som hände och vad som nu ändras? Om svaret är nej har valcirkusen lämnat stan men tältet står kvar.